

Tjodhildes Kirke – den første fundberetning

Af Jørgen Meldgaard

Udgravningerne på Brattalid af »Tjodhildes Kirke« og den samtidige kirkegård har været en af de mest opsigtsvækkende nordbo-undersøgelser siden Poul Nørlund, Aage Roussell og C. L. Vedbæk ledede »ekspeditionerne« til de nu klassiske nordbolokaliteter. Nørlunds ekspedition i 1921 til Herjolfsnæs krævede fire måneders rejser, og mindre end to måneder kunne helliges udgravningerne af kirke og kirkegård med de nu så berømte dragtfund. Arbejdet på »Tjodhildes Kirke« har strakt sig over en lang årrække med deltagelse af en lang række specialister, og en del af materialet er endnu under bearbejdelse. Men mange af resultaterne er fremlagt i artikler og bøger, i særdeleshed af lederen af de arkæologiske udgravninger, Knud J. Krogh.

Tjodhilde, landnamsmændene, og Brattalid, bør dog nævnes i denne samling af artikler i jubilæumsåret, mener redaktørerne af »Grønland«. Dette bidrag bliver da den oprindelige »fundberetning«, et personligt notat om mødet med Erik den Rødes hoved og de 14 første dage på lokaliteten. En opti-

mistisk og ureflektet skildring baseret på brudstykker af sagatekster, som ikke er kritisk afvejet. Beretningen blev nedskrevet efteråret 1961:

»... Den 30. august kommer en nydelig klædt herre ind på Nationalmuseet med en pakke under armen og meddeler, at »det drejer sig om Erik den Rødes hovedskal«. Jeg smiler forekommende – en museumsmand udsættes for mange originale teorier og fund.

Budbringeren er kontorchef i Grønlandsministeriet N. O. Christensen. Præsentationen af Erik på lyserødt silkepapir er effektiv. Den følgende fundberetning nøgtern og kortfattet, men dog lang nok til at museumsmandens smil nåede at blive lagt om i ægte folder:

Et skolehjem skulle bygges for børn fra de spredte fåreholderhjem i bunden af Tunugdliarfik fjorden i Sydgrønland. Ved Qagssiarssuk udpegede kateket Lars Motzfeldt en velegnet byggeplads, nær skolekapellet og med udsyn over fjord og fjælde, og et par danske håndværkere begyndte grundudgravningen. Spaden bragte samme dag et mørnet kranium

*Qagssiarssuk bygden. Fot.: Jørgen Meldgaard 1962.
Cirklen til venstre: ruinerne af »Erik Rødes Hal«. Cirklen til højre: Tjodbildes Kirke.*

op af grøften. Det endte i jordbunken: En fåreskal velsagtens, der løber jo 6000 får rundt i fjældene her ved fjorden. Senere endnu et kranium, og kateket Motzfeldt kommer ud af skolekapellet med sin viden om anatomi og historie og udtaler sin dom: Det er snarere Erik den Røde! Kateketen lader bud gå over fjorden til Narssarsuaq, tidligere amerikansk base, nu bl. a. dansk flyvestation, og et hold med flyverchefen i spidsen drager til fundstedet; deriblandt N. O. Christensen, som næste dag skal til København.

Dermed er Erik den Røde på Nationalmuseet, hvor spekulationerne begynder. Thi det *kan* være ham. Qagssiar-

ssuk-bopladsen blev i 1932 efter Poul Nørlunds udgravninger identificeret som *Brattalid*, Erik den Rødes høvdingesæde. Den nyfundne lokalitet undslap dengang arkæologernes graveskeer, af den naturlige årsag at intet var at se på jordens overflade.

Første spørgsmål var nu: Eskimo eller nordbo? Eskimoiske grave fra hedensk tid er talrige i området. Vor førende antropolog, dr. Balslev-Jørgensen, besigtiger knoglerne: Nordbo! Andet punkt: Kan byggeriet af skolehjemmet på Qagssiarssuk standses, og kan vi i en fart få yderligere oplysninger om fundstedet? Ministeriet for Grønland går i gang med at undersøge mulighederne for at flytte

byggeriet, og »Grønlands geologiske Undersøgelse« rækker en hjælpende hånd og lader et hold geologer sejle til Qagssiarssuk fra deres hovedlejr længere ud i fjorden.

Fundet rummer to muligheder, hver for sig spændende og berettigende til at sætte et større maskineri i gang. Brattalid midt i nordboernes gamle Østerbygd var ikke blot stedet, hvor Erik den Røde byggede gård i 985 (eller 986) efter efter at have ført 3–400 frihedselskende og eventyrlystne islændinge til det nyfundne og lokkende »Grønland«. Brattalid blev i løbet af nogle år centret for en blomstrende bygd, først behersket af gamle vikingesæder, landnamsmændene svor til den hedenske tro, som Erik selv, snart dog præget af den nye tro med dåb og præstemænd, som Eriks søn Leif. Men uændret efter tro- og år-

tusindeskifte var vikingeåndens kendemærker: Trang til mindeværdig stordåd uden for stue og stald. Og Brattalid var stedet, hvor Thor brødes med Krist, og hvor hedinge og kristne gik lige dådriige og agtede i gravene.

Endnu var det ikke lykkedes at opspore landnamsmændenes hedenske grave. Men heller ikke den første kristne kirke og gravplads var fundet. En af disse to parter havde nu røbet sig.

Om kristendommens indførelse og den første kirke beretter sagaerne. Leif Eriksøn vender i år 1000 hjem fra et besøg i Norge, hvor han ved kong Olaf Tryggvasøns hof i Trondheim har ladet sig døbe og overtale til at forkynde kristendommen i Grønland. Han får en præst og andre gejstlige med sig. Ifølge Erik den Rødes saga (Hauksbók) er rej-

Kranier i fællesgraven syd for kirken. Fot.: Knud Krogh 1964.

sen fuld af begivenheder. Skibet stormslås og han finder Vinland, og ved Grønlands kyst redder han skibbrudne på et skær; han får navnet Leif den Lykkelige. På Brattalid modtages han af faderen Erik og moderen Tjodhilde. I Hauksbók hedder det videre: »Han forkyndte snart kristendommen og den almindelige (katolske) tro i landet og forklarede dem, hvor megen herlighed og glans der var ved denne tro. Erik var langsom til at tage nogen bestemmelse om at forlade sin tro, men Tjodhilde lod sig snart bevæge, og hun lod bygge en kirke ikke ganske nær ved husene; dette hus blev kaldt Tjodhildes kirke. Der holdt hun og de andre, der antog kristendommen, deres bønner. Tjodhilde ville ikke, fra den tid hun havde antaget troen, dele seng med Erik; og dette var ham meget imod.«

I Grønlændingesaga høres Eriks kommentar til sønnens bedrifter og det nye tilnavn: »Men hans fader Erik sagde så, at det ene kunne gå lige op med det andet; det at han havde reddet et skibs mandskab i havsnød, og det at han havde ført skademanden til Grønland, hvormed han mente præsten.«

Sagaens skildring af »Tjodhildes kirke« lod vægten synke til fordel for den »kristne« tolkning af det nye fund på Brattalid. Dertil kom nu geologernes rapport med konstatering af flere grave og af bygningsrester. Og vejen var klar for en større prøvegravning. Ministeriet havde standset og flyttet skolehjemsbyggeriet.

Kateket Motzfeldt tog imod mig på Brattalid den 13. september. Oppe på en

*Tværsnit gennem torvemuren i Tjodhildes Kirke.
Fot.: Jørgen Meldgaard 1961. Snittet viser de sammen-
pressede lag af græstørv i en af langmurene.*

græsgroet terrasse viste han stedet: »Her var det meningen, at skolehjemmet skulle rejses, med udsyn, og så det kunne ses fra fjorden. Men andre havde altså haft lignende tanker for længe siden . . .«

Nedad mod fjorden sænker dalen sig i trappeformede terrasser, strandbredden ligger knap 200 meter fra fundstedet, men den skjules bag et par terrasserygge. Det samme gælder ruinerne af Erik den Rødes gård, der ligger nær stranden under dalens sydvendte skråning. »Tjodhilde lod bygge en kirke ikke ganske nær husene«, for ikke at Erik skulle vredes ved synet, hver gang han slog døren op i sin høvdingehal?

Umiddelbart foran den oprindelige hal og de senere tilbygninger ligger

ruinerne af en stenbygget monumental kirke. Den er udgravet af Poul Nørlund og kan dateres til det 13. årh. Under den er spor af en endnu ældre stenbygget kirke, rejst som skik var ved hovedgårdens bolig, men først engang *efter* at kristendommen var ophørt med at være en torn i øjet på betydende folk.

Oppe hvor de nye skeletfund var gjort, tegnede skyggerne i det lave sollys svage og udjævnede konturer af en U-formet højning. Prøvegrøfter blev gravet, og efter 14 dage kunne bygningen anes på tegnepapiret: En bygning orienteret i øst-vest, og med sammenskredne tørvemure mod nord, syd og øst. I 5–6 meters afstand antydede enkelte fundamentsten resterne af et græstørvsidge, og inden for dette var der i de få prøvegrøfter dukket ialt 16 grave frem, smukt orienteret i øst-vest. »Dette hus blev kaldt Tjodhildes kirke«!

Sagaskriveren, eller rettere hans kilde, har ikke været imponeret af kirken som arkitektonisk bygningsværk. Tjodhildes kirke har da også, efter den foreløbige undersøgelse at dømme, været et såre beskedent hus. Dens indvendige mål har været mindre end 3 × 6 meter. En bygning af græstørv, kombineret med træværk og enkelte sten, vil efter 9 århundreder ikke vise sig ved tydelige spor i terrænet. Derfor er tomten naturligt nok blevet overset af alle, og den har unddraget sig endog de skarpe arkæologøjne, der har spejdet efter kirken »ikke ganske nær husene«.

Kirkens østgavl ser dog ud til at have haft en del sten i muren. Større og mere imponerende sten er her taget i anvendelse og lagt som fundament. Både øst-

gavl og langmurene har været 1,3 meter tykke. Vestgavlen kunne overhovedet ikke spores ved prøvegravningen. Den har utvivlsomt bestået helt af træ. Kun langmurenes afslutning og en flisebesætning på gulvet angiver murens omtrentlige placering.

Dette billede af Tjodhildes kirke, der kan tegnes efter blot 14 dages foreløbige undersøgelser, må blive løst og skitsemæssigt. Vi må lade fantasien få et rigeligt spillerum og så iøvrigt trække nogle linjer op efter de islandske tørvekirker, omend disse kun findes bevaret fra 1800-tallet.

For folk der stævnedes fjorden ind, og for de der færdedes ved deres daglige dont omkring Brattalids huse og stalde, har kirken rejst sig prunkløs i sin græsgroede klædning. For den kirkesøgende, der kom op vestenom bygningen, har der vel været mere at se. Trægavlen der, med indgangsdøren, har åbnet mulighed for indskårne og malede prydelser; det samme kan gælde krydslagte vindskeder. Et trækors har nok markeret husets art, og en lille kirkeklokke er rimeligvis kommet til inden længe. Vi går ind af døren. Mørkt og snavset, med lidt lys fra åbninger i gavlene, og måske fra en lyre i taget. En 20–30 mennesker kan stuves sammen herinde. Væggene er antagelig bræddeklædte, og tørvemurene er lunende. Atmosfæren har været tæt, »præstemanden« og hans tjenere, der klumper sig sammen henne ved østgavlen, lider med anstand i deres missionerende gerning »ved verdens ende«, bedre vant fra kong Olaf Tryggvasøns hof.

»Der holdt Tjodhilde og de andre, der antog kristendommen, deres bønner.« Vi

lytter: Tjodhilde beder for Eriks heden-
ske sjæl, og Leif takker for vel overstået
Vinlandsfærd. En og anden beder for en
større kirke . . .

Sagaberetterne giver ikke ren besked
om Erik den Rødes død; gik han i gra-
ven som hedning eller som kristen? Hedningedøden er den almindelige anta-
gelse. Det ville måske passe bedre ind i
billedet af Erik og hans stædige gemyt
med en højsættelse på gammel vis. Men
Hauksbøk åbner dog for den anden mu-
lighed: »Erik var langsom til at tage
nogen bestemmelse om at forlade sin
tro, men Tjodhilde o. s. v.«. Det vil være
rimeligt at forestille sig, at Erik på et vist
tidspunkt er gået med til at lade sig
primsigne, d. v. s. foreløbigt indvie ved
korsets tegn. Dette var langt fra usæd-
vanligt på Island i årene omkring kri-
stendommens antagelse ved årtusind-
skiftet. Primsigningen havde den virk-
ning, at man i lige grad kunne omgås
kristne og hedninge uden at opgive sin
gamle tro, hvilket for Erik ville gøre
ende på hans bekendte ærgrelse over, at
Tjodhilde efter sin dåb nægtede at dele
seng med ham.

Men den første vinter (år 1000–1001)
efter Leifs hjemvenden som døbt og
med præst i følge har i alle tilfælde været
hård for Erik den Røde. De foregående
to somre har han fra Island uden tvivl
hørt, hvorledes høvdinge dør så på slige
sager. I 996 fór Stefne Torgilsson med
vold og brand frem mod islandske
templer og gudebilleder. Han var blevet
kristnet i Danmark. Men den følgende
sommer blev det lovtaget på Altinget, at
hver den, der ville angribe guderne eller
bruge hånsord om dem, skulle dømmes

til fredløshed og sagsøges af sine egne
fjernere slægtninge for gudsbespottelse.
Thi kristendommen måtte betragtes som
frændeskam, en plet på ættens ære.

Stefne var udsendt af Olaf Trygvason
– som Leif et par år senere.

På Altinget i 999 kunne den ansete
og nydøbte høvding Hjalte Skæggeson
dog fra selve lovbjerget udslynge disse
rimede hånsord om guderne:

Gæk for Guder må bæve
Grant ligner Freja en Tæve

Og først efter megen strid og rådslag-
ning lykkedes det at få Hjalte dømt fred-
løs.

På tinget i år 1000 var kristne og hed-
ninge omtrent jævnstærke. Den 23. juni
var de to partier efter megen rådslag-
ning endnu så fjernt fra hinanden, at der
blev tale om at forkynde to love og at
danne to stater i landet.

Torgejr Godes store tale fra lovbjer-
get den følgende dag skabte forliget:
»Thi det vil vise sig, at sønder vi loven,
så sønder vi også freden«. Og Torgejr
forkyndte da den lov, at alle skulle være
kristne. Men angående børneudsættelse
og hestekødspisning, da skulle de gamle
hedenske love stå ved magt. At foretage
hemmelige ofringer til guderne skulle
være tilladt – men straffes med lands-
forvisning, dersom det kunne bevises
ved vidner. Og alle hedninge på tinget
blev primsignet, og mange døbt. Men
nord- og østlændinge modsatte sig at
blive døbt i koldt vand, og mange blev
derfor først døbt på hjemvejen i forskel-
lige varme kilder . . .

Disse nyheder må være nået frem til

*Erik Røde Frederiksen på Tjodhildes kirkegård.
Fot.: Jørgen Melgaard 1961.*

Brattalid i sommeren 1001. Og da har Erik vel så småt vænnet sig til lyden af præstemandens messe deroppe fra Tjodhildes nyrejste hus.

Erik den Røde *kan* ligge i sin kristne grav her ved Tjodhildes kirke. Men det åbne spørgsmål er, om vi ved næste sommers udgravninger får en mulighed for at identificere ham. Hauksbók siger et sted, da Erik skal ud på Vinlandsfærd med sønnen Torstein, at han på vej til skibet »faldt af hesten og brækkede rib-

benene i siden, og forslog armen i skulderledet«. Men et skelet med brækkede ribben vil næppe overbevise verden om Erik den Rødes grav. Vi må håbe på andre vidnesbyrd.

Hvem må ellers forventes at hvile på kirkegården? Tjodhilde selv, naturligvis. Formentlig Eriksønnerne, Leif, Thorvald, Thorstein; samt datteren Freydis. Desuden en række andre navnkundige folk. Dog er det først nødvendig at spekulere lidt over, hvor længe Tjodhildes kirke var i brug. Kirken er på et vist tidspunkt flyttet ned til gården, hvor den store stensatte kirkeruin nu ligger. Poul Nørlunds udgravninger i 1932 viste, at der under den ret velbevarede rektangulære tomt af en kirke fra 1200-tallet lå fundamentsten af en ældre kirke, som ikke sikkert kan dateres. Adskillige har ment, at dette var Tjodhildes kirke, nu kan der næppe være tvivl om, at det er afløseren af Tjodhildes græstørvskirke.

I værste fald kunne man tænke sig, at Tjodhildes kirkegård var tom! Ifølge islandsk lov var der strenge regler for opgravning af de døde, dersom kirken måtte flyttes. I Grågås hedder det: De skulle begynde gravningen i kirkegårdens yderste dele og lede efter ben på samme måde, som de ville lede efter penge! Men skeletterne i det i sommer afdækkede område viser, at det heldigvis ikke blev praktiseret her. Bestemmelserne i Grågås er da formentlig også fra en senere tid.

Der ligger på den lille kirkegård nok henimod hundrede gravlagte nordboer, efter fundtætheden i prøvegrøfterne at dømme. Den har været i anvendelse i adskillige år. På den anden side rummer

den næppe meget mere end en generations døde; senest 25–30 år efter kirkens rejsning må alle bygdefolk være kristne, befolkningstallet er vel nu ialt på et par tusinde, og hovedsædet Brattalid har krævet en større og mere statelig kirkebygning – på en mere passende plads.

Leif den Lykkelige er død før 1025. Dette år berettes i anden forbindelse, at hans søn Torkel, »en mægtig mand rig på gods og venner, og en god ven af den hellige kong Olaf«, sidder som høvding på Brattalid. Det vil være en rimelig gisning, om vi lader Torkel stå som bygherre for stenkirken, der afløste bedstemoderens historiske tørvehus. – Men den gamle bygning var mere end et historisk sted for de følgende generationer; det var indviet jord, og rummede den mindeværdige generation af landnamsfolk. Gennem nogen tid er bygningen holdt vedlige, og kirkegårdsdiget bevaret for de løsgående husdyrs skyld. Dog, et tørvehus er skrøbeligt: i et gunstigt, tørt klima som på Nordisland, der kan jævnføres med Eriksfjorden, er livslængden for et tørvehus blot 50 år; hvis det er særligt velbygget og jævnlige repareres, da 100 år. Så må det rejses fra grunden på ny. Uden vedligeholdelse er bygningen skredet sammen efter 20 års forløb. Da de sidste grønlandske nordboer gik i gravene henimod 500 år efter at Tjodhildes kirke var bygget, lå tomten forlængst som en græsgroet højning.

På Brattalid vil man i sommeren 1962 se et større hold arkæologer gå i gang med skeer og pensler. Kirketomten skal afdækkes helt, de sparsomme spor af tørvemure og stenlægninger må formentlig alene vidne om bygningens

konstruktion. Trævægge kan måske påvises indirekte. Kirkegulvet skal gennemgraves, her er muligheder for fund af genstande, og udelukket er det ikke, at et par betydningsfulde personer er gravlagt herinde.

Kirkegården vil blive gennemgravet af en arkæolog og en antropolog, og de vil lede efter ben »på samme måde, som de ville lede efter penge«. På de hidtil udgravede kirkegårde i nordbygderne har det været vanskeligt at datere gravene, kun de sen-middelalderlige har kunnet identificeres i større antal. Til gengæld har nogle af disse været særdeles oplysende, som f. eks. de berømte fund fra Poul Nørlunds udgravning af Herjolfsnæs. På Tjodhildes kirkegård er der nu mulighed for at samle et videnskabeligt set meget værdifuldt skeletmateriale fra en kortvarig periode, og bevaringstilstanden ser ud til at være nogenlunde god.

Er det for dristigt at håbe på nogle enkelte grave med berømmelige navne ristede i runer på ligstenen? Læses der f. eks. på én: »Torstein Erikson«, da er den ikke lagt over den mest navnkundige mand, og dog stiger der hele sagsider frem til levendegørelse af ham. Søn af Erik den Røde, Vinlandsfarer, bryllup med Gudrid, bonde på Sandnæs i Vesterbygden. Her sker der trolldom og gengangeri, pesten hærger og mange dør, deriblandt Torstein selv. Hans sidste ord er en bøn om, at han må blive »ført til kirken«. »Det er en uskik, som har fundet sted her i Grønland, siden kristendommen er blevet indført, at begrave folk i uviet jord og kun synge lidt over dem.«

Udgravning af Tjodhildes kirke. Fot.: Jørgen Meldgaard 1962.

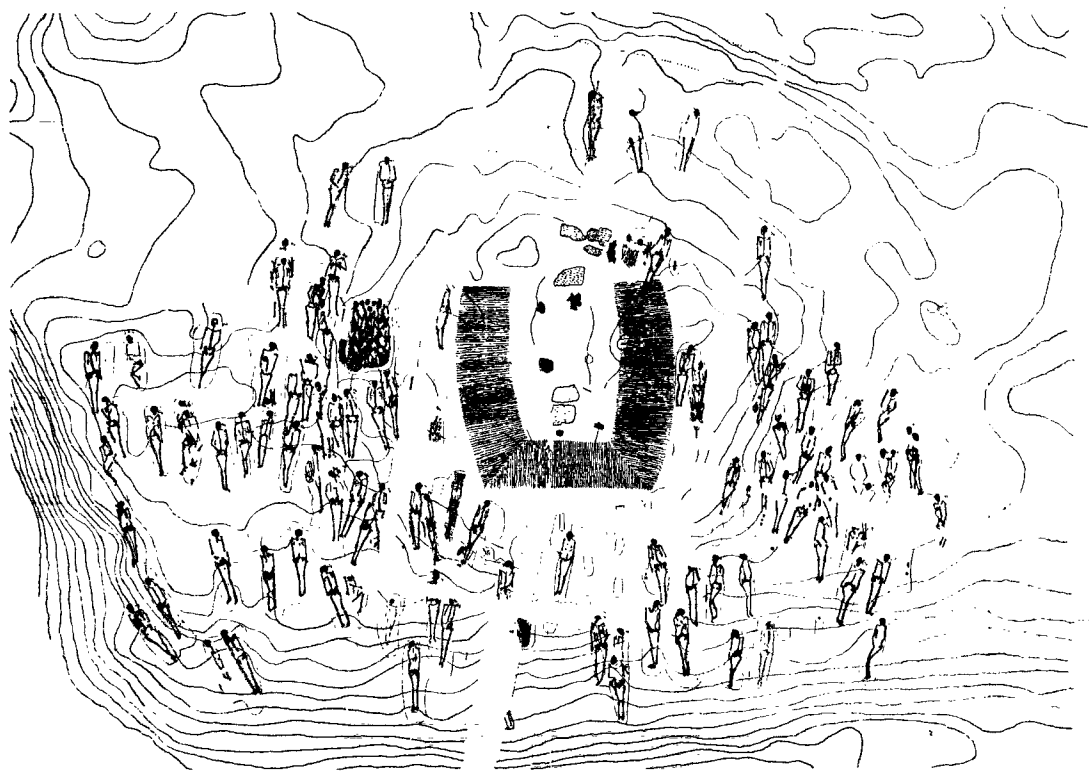
Sagaskriveren slutter beroligende: »Torstein og de andre lig blev førte til kirken i Eriksfjord på Brattalid, og der blev sunget over dem af præsterne«. – Det var i året 1002...«

* * *

Undersøgelserne af Tjodhildes kirke blev fortsat i sommeren 1962 med deltagere fra Grønland, Danmark, Island, Færøerne, Norge og England. Men de svage spor af bygningen og det ofte

stærkt hensmuldrende knoglemateriale i gravene krævede så megen omhu ved fremdragelsen, at der også måtte arbejdes i somrene 1964 og 65. Og supplerende undersøgelser er fortsat på Brattalid i 1970erne. Det arkæologiske arbejde er ledet af Knud Krogh, og optagelsen og undersøgelsen af skeletterne er forestået af antropologen Jørgen Balslev-Jørgensen.

Kirkebygningen viste sig at have en grundplan med svagt udadbuede lang-

Plantegning af Tjodhildes kirke og kirkegård. Knud Krogh 1967.

vægge og rette gavle, vikingetidens plan-type i de nordiske lande. Den U-formede græstørvsmur havde været en ydre, lunende skal om et træ-hus med 3 par tagbærende stolper og panelvægge af træ. Gulvarealet er hermed yderligere begrænset, ca. 2 meter bredt og 3,5 meter langt.

Udgravningen af kirkegården afslørede 144 gravlagte personer. De var lagt i dybe, smalle nedgravninger, uden kiste. Håbet om »nogle grave med berømmelige navne ristede i runer« blev ikke opfyldt. Her var ingen synlige gravgaver og ingen runer, og Tjodhilde eller Leif kan ikke udpeges.

Men trods den ofte ringe bevarings-tilstand har Balslev-Jørgensen kunnet

uddrage betydningsfulde informationer af dette skeletmateriale, der er ganske enestående ved sit omfang og den nøje datering og tidsbegrænsning. Aldersbestemmelser er foretaget, og de fleste voksne individer er kønsbestemt. Den foreløbige, summariske opgørelse siger: 24 børn, heraf 15 spædbørn; 65 mænd; 39 kvinder; 16 voksne kvinder eller mænd. 14 af spædbørnene lå ganske nær kirkens østgavl. Mændene lå fortrinsvis syd for kirken, kvinderne mod øst og mod nord i bygningens skyggeside. Og yderst mod nord på kirkegården var der nogle gravlæggelser af særlig karakter: Nedgravninger i mindre dybde og med individer af kortere statur – trælle?

Legemshøjden for kvinder kan ansæt-

tes til et gennemsnit på 166 cm, for mænd til 174 cm. Tre mænd måler 184–85 cm. Blandt de ældre gravlagte har nogle været krumbøjede og stivbenede, og de fleste gamle viser spor at gigt i hofte og ryg. Her afviger forholdene ikke fra andre, kendte vikingesamfund. Men gennemgående træder de gravlagte frem som repræsentanter for en særdeles sund og storvoksen befolkningsgruppe.

Balslev-Jørgensen har også set nærmere på de senere gravlagte nordboer i Øster- og Vesterbygd. Navnlig er 1400-tallets nordboer fra Herjolfsnæs af interesse, og her viste det sig overraskende, at der intet sikkert grundlag var for at fastholde den gamle påstand om degeneration og vantrivsel blandt »de sidste nordboer«.

Nær sydmuren ved Tjodhildes kirke lå den største og mest særprægede grav. I én stor nedgravning var nedlagt en vældig knoglebunke med flere tusinde løsrevne skeletdele. Kun en enkelt underarm og hånd var naturligt sammenhængende. 13 kranier blev afdækket omhyggeligt placeret i rækker, og alle på kristen vis med ansigtet vendt mod øst. Det efterfølgende sorteringsarbejde på Antropologisk Laboratorium viste, at massegraven indeholdt alle knogler af 12 voksne mænd og en halv voksen dreng. Mændene er i forskellige aldre og i gennemsnit 177 cm høje.

De historiske kilder giver et muligt grundlag for en forklaring på denne type gravlæggelse. Den første tanke går naturligvis til sagaberetningen om pesten, der o. 1002 hærger oppe i Vesterbygden og bl. a. rammer Erik den Rødes søn

Torstein. Hans sidste ord var beklagelsen over uskikken at begrave folk i uviet jord: »... Torstein og de andres lig blev ført til kirken i Eriksfjord på Brattalid...« Disse lig er næppe nået til Brattalid i vel bevaret tilstand og kunne tænkes nedlagt i en fællesgrav. Men sygdommen må forudsættes at have ramt såvel kvinder som mænd. Og har man holdt dem hver for sig, så savner vi den tilsvarende fællesgrav for kvinder nord for kirken. Denne hypotese lader vi falde.

Den rimeligste tolkning får dette fund, hvis det ses som resultat af en særlig praksis, der beskrives som levevejen for en mand som Lig-Lodin. Beretningen om ham er gengivet af Bjørn Jónsson på Island i 1600-tallet, men den refererer til begivenheder i første halvdel af 1000-årene. Om Lig-Lodin siges det, at han »fik sit øgenavn deraf, at han om sommeren besøgte de nordlige udbygder og derfra førte med sig tilbage de menneskelige lig, som han fandt i huler og kløfter, hvortil de var kommet fra isflager eller skibsbrud...« Lig-Lodin har formentlig anvendt samme praktiske fremgangsmåde som den grønlandske fangstmand Sigurd, der ifølge Ejnar Sokkesson's Saga o. 1124 på østkysten finder ligene af nordmanden Arnbjørn og hans skibsfæller. Han lod dem lægge i kedler med kogende vand »for at kødet således kan skilles fra benene, hvilke det da vil være lettere at føre til kirke...«

Tjodhildes kirke er i min »fundberetning«, med kommentarer, søgt belyst ved såvel arkæologisk materiale som historiske kilder. Men det er skrøbelige

fundamenter for den sagnomspundne Tjodhilde og hendes kirke.

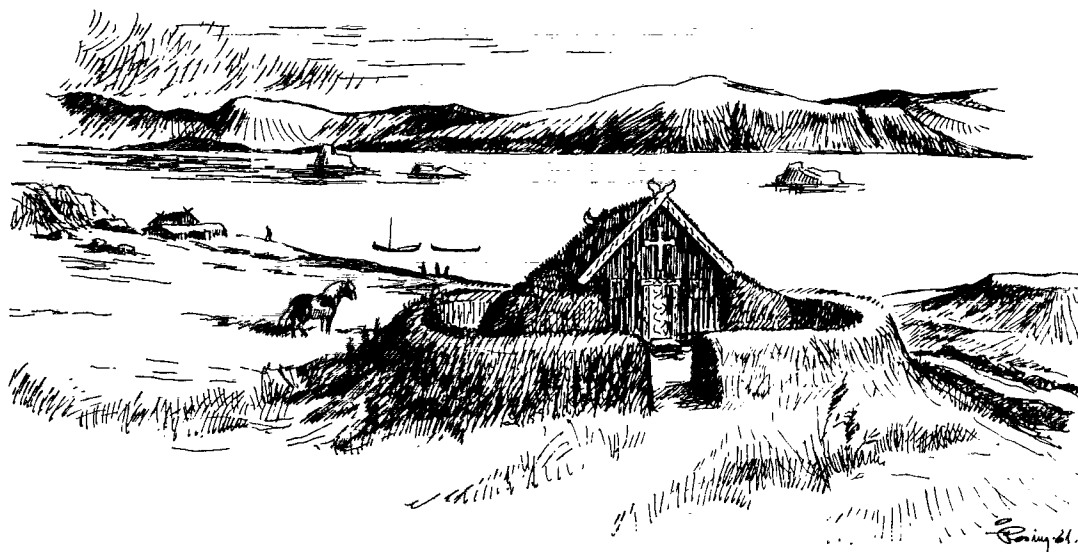
Under det fortsatte arbejde på Brattalid undersøgte Knud Krogh i 1975 bygningsrester beliggende nær kirketomten. Det viste sig at være en boligtomt af gammel type, og den *kan* være selve landnamsgården, og dermed ældre end »Erik den Røde's Hak« nede ved stranden. Hermed rystes »Tjodhildes kirke« i sin grundvold – i hvert fald hvad angår sagaskildringen om dens opførelse »ikke ganske nær husene«.

Og de gode sagaer er ifølge kritiske historikere ofte ganske uhistoriske og endog utroværdige. Tvivlen på deres værdi som historiske vidnesbyrd er bl. a. begrundet i det forhold, at sagaerne tidligst er nedskrevet i 1200-tallet. Et tids-spænd på 6–7 generationer kan forekomme rigelig til at sløre begivenheder og tildigte nye. Afstanden kan dog reduceres ved at måle med 70 årige tradi-

tionstro og kontrollerende generationer. Og med kun 3–4 led af konservative bedstefædre i kæden af fortællere om slægtens og samfundets foregangsmænd har der været begrænset spillerum for fantasien – før den skrivekyndige satte pennen på papiret.

Men selvom man vælger at bygge på sagaerne, kan man komme i vanskeligheder – også med Tjodhildes kirke. I Grønlendinge Saga, der er nedskrevet før Erik den Rødes Saga, nævnes kirken overhovedet ikke. Derimod ved den at berette, at Erik den Røde døde *før* kristendommens indførelse! Lægger men denne saga til grund, da skrider fundamentet til »Tjodhildes kirke«.

Lad det da være en tro-sag, om Tjodhilde var bygmester. Kirkebygningen står dog fast – og ligeledes kirkegården med 144 nordboer fra Grønlands landnamstid.

Jens Rosings tegning fra 1961. En kunstners gendigtning af Tjodhildes kirke. (Kirkegårdsdiget er dog ikke arkæologisk påvist).